

Тематична рубрика: Теорія та методика професійної освіти

УДК 373.3.015.31: 159.942

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ТА КУЛЬТУР У НЕМОВНИХ ВНО

THEORETICAL ANALYSIS OF THE MAIN TECHNOLOGIES OF STUDYING FOREIGN LANGUAGES AND CULTURES IN NON- LINGUISTIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Божок Н.О.

Старший викладач, кафедра ділової іноземної мови та міжнародної комунікації,

Навчально-науковий інститут економіки і управління,

НУХТ,

м. Київ, Україна

У статті здійснено теоретичний аналіз основних технологій навчання іноземних мов та культур у немовних ВНО з метою удосконалення методів викладання іноземної мови студентам та підвищення їх рівня іноземної мови та крос- культурної обізнаності. Автор дає визначення “культури” у рамках вивчення іноземних мов та пояснює відмінності між поняттями «технологія навчання» та «методика навчання», адже вони не є тотожні у методиці навчання іноземним мовам.

У дослідженні проаналізовано психолого-педагогічні підходи вітчизняних та українських вчених щодо визначення технологій та їх видів у контексті вивчення іноземних мов та культур. У рамках дослідження услід за А.М. Щукіної, автор розглядає технологію навчання іноземних мов як прийоми, який відібрані відповідно до мети навчання на певному етапі та систематизовано у певному порядку зручному для використання викладача на заняттях з іноземних мов.

У статті виокремлено найбільш ефективні види технологій для використання на уроках іноземної мови. Серед яких варто зазначити наступні: технології формування іншомовної комунікативної компетентності: ігрові (комунікативно, ігрові, драматико-педагогічні); технології проблемного навчання іноземних мов і культур; технології проектного навчання іноземних мов і культур; технології програмованого (комп'ютерного) навчання іншомовної комунікативної компетентності та технології "Case study" у вивченні іноземних мов і культур. Кожен з наведених автором видів технологій є комплексним та має свою змістовну складову та цілі.

Визначення переваг та недоліків впровадження вищезазначених технологій у вивчення іноземних мов та культур дає можливість викладачам більш оптимально їх використати під час навчальної діяльності на уроках іноземної мови. У висновку дослідження висвітлюються рекомендації щодо конструктивного інкорпорації основних технологій вивчення іноземної мови та культури.

Ключові слова: іноземна мова, культура, технології, юнак, викладач

The article provides a theoretical analysis of the main technologies for studying foreign languages and cultures in non-linguistic universities in order to improve the methods of teaching foreign languages to students and increase their level of a foreign language and cross-cultural awareness. The author defines "culture" in the study of foreign languages and explains the differences between the concepts of "learning technology" and "teaching methods", because they are not identical in the methodology of teaching foreign languages.

The psychological and pedagogical approaches of domestic and foreign scientists regarding the definition of technologies and their types in the context of teaching foreign languages and cultures have been analyzed in the study. As part of the study, following A.M. Schukina, the author considers the technology of teaching foreign languages as techniques that are selected in accordance with the purpose of

training at a certain stage and systematized in a certain order convenient for use by the teacher in foreign language classes.

The article highlights the most effective types of technologies for use in foreign language lessons. Among them are the following: technologies for the formation of foreign language communicative competence: game (communicative game, drama game and pedagogical game); technologies of problem-based learning of foreign languages and cultures; technologies of project teaching of foreign languages and cultures; technologies of programmed (computer) teaching of foreign language communicative competence and technologies of “Case study” in the study of foreign languages and cultures. Each of the types of technologies presented by the author is complex and has its own content, components and goals. Identifying the advantages and disadvantages of the introduction of the above technologies in the study of foreign languages and cultures allows teachers to make better use of them during educational activities in foreign language lessons. The study concludes with recommendations for the constructive incorporation of basic technologies for learning a foreign language and culture.

Key words: foreign language, culture, technology, adolescent, teacher.

Постановка проблеми.

Проблематика навчання студентів іноземним мовам з урахуванням культурологічних особливостей країн, мова яких вивчається у немовних ВНО є актуальною у контексті розвитку процесу міжнародних зв'язків та глобалізації.

Інноваційні методи викладання іноземних мов, спеціальні навчальні техніки та прийоми, орієнтація на профільне навчання допомагають викладачу немовного ВНО оптимально підібрати ту чи іншу технологію викладання відповідно до рівня знань, потреб, інтересів та професійної спеціалізації студента. Раціональне та вмотивоване використання сучасних методів і технік навчання сприяє розвитку мовленнєвої компетенції студента та розвиває і надалі культурологічний підхід у навчанні в рамках концепції «діалогу

культур», з метою формування полімовної грамотності студентів та стимулює їх самоактуалізацію та конкурентоспроможність на ринку праці.

Метою статті є проаналізувати найефективніші технології необхідні для набуття іншомовної компетенції та культурної й професійної обізнаності студента.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методологічна база дослідження базується на наукових працях іноземних та вітчизняних вчених, які займаються вивченням та аналізом технологій й методів навчання іноземних мов та культур та їх впливом на розвиток іншомовної компетенції студентів: Апакова Л., Вітвицької С.С., Верещагин Є., Гоббс Т., Гумбольдт В., Гуревич П., Декарт Р, Дичківська О.М., Ламетрі Ж., Лейбниц Г., Лернер Я., Матюшкіна А.М., Ніколаєва С. Ю., Пассов Є., Пехоти О.М., Сафонова В., Сисоєв П., Уорф Б. та інші.

Розглянемо докладніше визначення “культури” у контексті вивчення іноземних мов. Іноземна культура як мета навчання має соціальний, лінгвокраїнознавчий, педагогічний і психологічний зміст, який співвідноситься з усіма аспектами навчання і витікає із змісту предмета “іноземна мова” [16]. На підтвердження вищезазначеного зарубіжний вчений Гумбольдт В. зазначав, що національний характер культури варто розглядати через призму мовлення за допомогою особливого бачення світу. Водночас, І. Я. Лернер вбачав, що процес навчання іноземної мови охоплює передачу молодому поколінню культури у широкому сенсі її розуміння [2;8].

Таким чином, на макрорівні методика навчання іноземних мов і культур—це наука, яка вивчає цілі, зміст, методи і технології навчання, а також способи учіння й виховання на матеріалі відповідної іноземної мови і культури [10;2;6;16]. Водночас, у методиці навчання іноземних мов потрібно чітко розрізняти відмінності між поняттями «технологія навчання» та «методика навчання», адже вони не є тотожні. Технології роблять акцент на процесуальних та кількісних компонентах та характеризуються стійкістю результатів та відтворюваністю, а методики досліджують змістовні та якісні

складові. У процесі навчання відбувається перехід технологій до складу методик та навпаки [7]. .

Для визначення технологій навчання варто навести цитату І. М. Дичківської, яка розглядає педагогічну технологію “як своєрідну конкретизацію методики, проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці” [3, с. 345]. З іншого боку, Т.І. Коваль дає наступне визначення технологій навчання як “системної організації навчання, структурними елементами якої є цілі навчання, що є системоутворюючим її фактором; методи, форми і засоби навчання, етапність засвоєння навчального матеріалу, що дозволяють гарантовано досягти мети навчання” (за цит. С. Ю. Ніколаєва, 2015).

У рамках нашого дослідження услід за А.М. Щукіною, ми розглядаємо технологію навчання іноземних мов як прийому, який відібрани відповідно до мети навчання на певному етапі та систематизовано у певному порядку зручному для використання викладача на заняттях з іноземних мов. За А.М. Щукіною технології іноземних мов та культур передбачають послідовний алгоритм дій викладача у синхроністичності зі студентами, що відповідає змісту методів навчання, кожен з яких має свою технологію..

Науковець С. Ю. Ніколаєва узагальнила та систематизувала численні дослідження класифікацій «видів технологій навчання іноземних мов та культур», які відносяться до розвивальних та інтерактивних технологій у рамках особистісно-орієнтованих технологій формування іншомовної комунікативної компетентності. Із запропонованої класифікації С.Ю. Ніколаєвою ми обрали найбільш ефективні види технологій для впровадження на заняттях з іноземної мови у немовних ВНО та надали власне визначення переваг та недоліків кожної нижчезазначеної технології, спираючись на дослідження численних науковців та методистів:

Таблиця 1.

№	Типи технологій навчання іноземних мов і культур	Переваги та недоліки типів технологій навчання іноземних мов і культур
1	<p>Технології формування іншомовної комунікативної компетентності: ігрові (комунікативно, ігрові, драматико-педагогічні). (за цит. С. Ю. Ніколаєва, 2015)</p>	<p>Переваги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Мовна гра є засобом комунікативного розвитку студентів, що включає їх творчий азарт та пов'язана з їх інтересами. Вона мотивує та активізує навчальну, пізнавальну й інтелектуальну діяльність студентів та допомагає їх практичному оволодінню мовою й сприяє подоланню бар'єрів у мовному спілкуванні [11]. <p>Недоліки:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Гра обмежена часовими рамками та впливає на збудження нервової системи, що заважає студентам зосередитись та обміркувати спокійно завдання гри [11].
2.	<p>Технології проблемного навчання іноземних мов і культур.</p>	<p>Переваги</p>

(за цит. С. Ю. Ніколаєва, 2015)

- Перевагою проблемно-пошукових методів є активізацією творчої учбово-пізнавальної діяльності, що сприяє, вирішенню професійних завдань, розвитку критичного та аналітичному мислення з метою знаходження виходу з проблемної ситуації [7] .
- Пошукова домінанта спрямовує мотивацію знаходження потрібних стратегій вирішення поставленої проблеми на уроці, вчить працювати над іноземною мовою самостійно на рівні фізичних, інтелектуальних та емоційних можливостей студентів, що забезпечує диференціацію та індивідуалізацію навчального процесу [8].
- Формування позитивних рис особистості (рішучості, відповідальності, активності) та становлення комунікативних умінь [7].

		<p>Недоліки:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Технології забирають багато часу на уроці та вимагають підготовки необхідних матеріалів й високого рівня педагогічної майстерності викладача. • Неєфективні для використання під час формування практичних знань й навичок та пояснення нового матеріалу[7].
3	<p>Технології проектного навчання іноземних мов і культур. (за цит. С. Ю. Ніколаєва, 2015).</p>	<p>Переваги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Відсутність готових та однозначних рішень. (модельовання ситуацій) • Розвиток навичок самоосвіти та самоконтролю • Розвиток навичок індивідуальної та групової діяльності. • Розвиток навичок пошуку, збору та презентації інформації.

- Створення умов комфортного навчання, де кожен студент може проявити себе.
- Підвищення мотивації.
- Розвиток самостійності, ініціативності, творчих здібностей та самооцінки.
- Міжпредметний зв'язок.

Недоліки:

- Проблема суб'єктивної оцінки творчої роботи.
- Переоцінка своїх можливостей студентами та потрапляння у стресову ситуацію через неможливість вкластись у визначені строки.
- Психологічні комунікативні проблеми: поділ на «роботяг» та «баласт».
- Технічні накладки, які можуть вплинути як і на роботу, так і на кінцевий результат.

(за цит. І.П. Олійник, 2012)

4.	<p>Технології програмованого (комп'ютерного) навчання іншомовної комунікативної компетентності (за цит. С. Ю. Ніколаєва, 2015).</p>	<p>Переваги:</p> <p>Комп'ютерні технології:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вдосконалюють навички мовленнєвої діяльності, вміння аудіювання та читання на основі автентичних звукових та письмових фахових текстів • Розвивають навички іншомовної комунікації за допомогою застосування платформи Moodle, Skype, Zoom, тощо • забезпечують наочність навчального матеріалу та розраховані як для колективної так і для індивідуальної роботи студентів • Підвищують обізнаність культури й освіти студента в інформаційного суспільства [14]. <p>Недоліки:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Недостатня інтеракція викладача та студента. Студенти більше часу проводять за комп'ютером та менше комунікують з викладачем та іншими студентам
----	---	---

	<p>5. Технології “Case study” у навчанні іноземних мов і культур (за цит. С. Ю. Ніколаєва, 2015)</p>	<p>Переваги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кейс технології є професійно-орієнтовані, вони розвивають у студентів: аналітичні навички, практичні навички, комунікативні навички, творчі навички, соціальні навички та навички самоаналізу [15]. • У структурі технології кейсу чільне місце займає дискусія, обговорення, аргументація точки зору, дотримання норм професійного спілкування [13]. • Кейс методи сприяють розвитку онкурентоспроможності, цілеспрямованості, компетентності особистості, здатної до самореалізації [13]. <p>Недоліки:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кейс метод недостатньо досліджений в педагогіці. • Займає багато часу та викладач докладає багато зусиль на його підготовку
--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> • Не сприяє глибинному вивченню педагогічних проблем і завдань • Вимагає у викладача обізнаності та глибоких знань у проведенні дискусії й аналізу «кейсових ситуацій» та відмову від стереотипності й упередженості під час вирішення кейсових ситуацій [13].
--	--	---

Окрім проаналізованих нами технологій навчання іноземних мов та культур, варто зазначити інші ефективні технології навчання: технології “діалогу культур” у навчанні, технології обговорення дискусійних питань у навчанні, технології диференційованого, групового та індивідуалізованого навчання, технології “Портфоліо” у навчанні, технології проблемного навчання, технології інтенсивного навчання та інші. Кожен з наведених нами видів технологій є комплексним та має свою змістовну складову та цілі [16].

Висновки

Таким чином, завдання викладачів іноземної мови полягає у вмілому та ефективному поєднанні мови і культури при вивченні першої. Широке різноманіття методів, технологій та ресурсів, які можуть бути використані на уроках іноземної мови, дають викладачам великі можливості для інкорпорації інтерактивних, новітніх технологій у навчальний процес. Водночас, потрібно також взяти до уваги, що технології навчання не є якимись простими «алгоритмізованими одиницями», усі без винятку технології навчання іноземних мов мають свої переваги та недоліки, тому їх ефективне та раціональне використання залежить від рівня навченості студента, етапу вивчення мовленнєвого матеріалу, досвідченості, професіоналізму, творчості

викладача та його обізнаності у технологіях вивчення іноземних мов та культур.

З цього випливає, що викладач самостійно приймає рішення щодо використання тієї чи іншої технології, спираючись на потреби, інтереси студентів та підходить до цього процесу диференційовано, враховуючи індивідуальні особливості кожного студента. Отже, ми можемо стверджувати, що для викладача сьогодні важливо постійно вдосконалювати власні знання про методи і технології навчання іноземних мов та культур, впроваджувати у власну викладацьку практику новітні освітні концепції відповідно до сучасних тенденцій.

Література:

1. Борщовецька В.Д., Ігнатенко В.Д. Основи методики навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посіб. Біла Церква: БНАУ, 2018. 122 с.
2. Гумбольдт В. Язык и философия культуры. М. : Прогресс, 1985. 451 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. К. : Академвидав, 2004. 352 с.
4. Ефременко В.А. Применение информационных технологий на уроках иностранного языка. Иностр.языки в школе.2007. Вип. 8. с.18-21.
5. Зеня Л. Я. Навчання іноземних мов у старшій профільній школі. Горлівка : Вид.во ГДПШМ, 2008. 340 с.
6. Зимняя, И.И. Китросская, К.А. Мичурина. Иностранные языки в школе. 1970. Вип 4. с. 52-57.
7. Інноваційні технології навчання: Навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів. К. : НТУ, 2017. 172 с.
8. Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности. М.; Знание, 1980. 96 с.
9. Матюшкін А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. Москва: Педагогика, 1972, 208 с.

10. Методика формуванні міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.А. та інші/ за ред. Ніколаєвою С.Ю. К: “Ленвіт”, 2010. 332 с.
11. Овадюк О. Вплив ігрових форм навчання на рівень оволодіння студентами іноземними мовами. : веб-сайт. <http://confesp.fl.kpi.ua/node/982>.
12. Олійник І.П. Використання методу проектів на уроках англійської мови як один із шляхів формування комунікативної компетентності учня: Методична розробка з досвіду роботи. ДНЗ Котовський професійний ліцей, 2012. 21 с.
13. Т. Пащенко. Кейс-метод як сучасна технологія навчання спеціальних дисциплін. Молодь і ринок. 2015. Вип 8. с. 94-99.
14. Пономарьова О.І. Використання новітніх комп’ютерних засобів у навчанні іноземної мови професійного спрямування : веб-сайт.
[URL::https://www.google.com/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=http://library.uip.edu.ua/images/data/zbirnik/problemu44/21](https://www.google.com/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=http://library.uip.edu.ua/images/data/zbirnik/problemu44/21).
15. Смолянинова О.Г. Дидактические возможности метода case-study в обучении студентов : веб-сайт. URL::<https://www.lan.krasu.ru>
16. Сучасні технології навчання іноземних мов та культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: Колективна монографія/ С.Ю. Ніколаєва та інші; за ред. С.Ю. Ніколаєвої. К: Ленвіт, 2015. 444 с.
17. Щукин А. Н. Лингводидактический энциклопедический словарь более 2000 единиц. М. : Астрель: АСТ: Хранитель, 2007. 746 с.